

ալ յատկութիւններէն մին էր, առանց սակայն վարպետը յատկանշող բանաստեղծական տեսլացումին. իրբն իրեն յատուկ առաքինութիւն, գրական իսկութիւն՝ ռաննանարով միւս կողմէ ոյժ մը, գրիթէ տարբերային՝ որ ինչ ինչ պահերու բարիշատիկ կերպով յայտնուած՝ իրբն մեծ մտերմով մը մղուած քամ՝ միտելի կուտար զազափարին՝ բազմութիւններու մտքին ու սրտին մէջ:

Եթէ ուզէինք փնտռել իր քարոզութեան իմաստի իսկութիւնը՝ կեանքի գազափարին վրայ հարկ պիտի ըլլար մեղի կանգ առնել, իր քարոզներուն իրենց leit motif կուտար կարելի է ըսել այդ գազափարը: Կեանք-իսկութեան՝ մէկ օրով իմացողութիւնը ու արժեարժեքը լիցուց տրդարեւ միշտ, իրբն անոր գրական կողմը շինող էութիւն՝ ողբացեալ բազմարդիւն եկեղեցականին միտքն ու խօսքը:

Կեանքը իր զանազան մակարդակներով: Կեանք... առօրեայ եւ գործնական. իր քարոզներուն մէջ ժողովուրդի համեստ գոյութեամբը կը հետաքրքրուէր ու զայն կարգաւորել ու ազնուացնել կը նկրտէր միշտ:

Կեանք... ազգային, մտաւոր ու հոգեւոր. կ'զգար անոր մասին թէ այս ժողովուրդին վերին աջ էութիւնը գոյացած էր և կրնար տեւել ու բեղմնաւորել միայն Հայ Եկեղեցիով ու քրիստոնէութեամբ:

Ու հետեւաբար և վերջապէս՝ կեանք... առօրեային. Սկիւն ժողովուրդին ներկայացնող Հայ կրօնաւորին յայտարարութիւնը՝ «Աս և կեանք... օ գերագոյն խորհուրդը կը ներկայացնէր իրեն համար այն կրօնքին՝ օրուն նուիրակ պաշտօնեան եղաւ ինք:

Իր քարոզը այսպէս՝ կեանքին քարոզը ուղից ընել:

Բայց աւելին: Իր բոլորանուէր ու աննկուս աշխատողի կեանքը ինքնին, մանաւանդ, ըրաւ իր քարոզը:

Ու բարիք տուաւ այսպէս Հայ ժողովուրդին:

Իր գազափարին անջն անոր թափած արցունքը մեծագոյն ու սրտառուէ՛ վկայութիւնն է ատոր:

Երուսաղեմ

Շ. Ռ. ՊէրՊէրեան

Ս. ՅԱՎՈՐԻ ՆԵՐՍԷՆ

ՏԵՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ

Ն. Ա. Սրբազան Պատրիարք Հայրը, բովանդակ Միաբանութիւնը, առանցք և ամրոյժ ժողովուրդը ամենապարզ և պարզութիւն կրօնային հետադրէն՝ օրով վնէ. Տ. Սահակ Կաթողիկոս Յուլիո 7-ին կ'իմացնէր Աթոռակից Տ. Բարգէն վնէր մտահոգելի հիւանդացումը արեան ռաւաւարութեամբ: Ս. Պատրիարք Հայրը իւրոյն ցաւակցութիւն հետադրէ, մանրամասնութիւն խնդրելով: Յաջորդ առաւօտուն Մայր Տաճարին մէջ յատուկ աղօթքներ կատարուեցան. — Յուլիոյ ընդհանուր էր արդէն, երբ Յուլիո 9-ի իրիկնադէմին հասաւ ձերեմի Հայրապետին գոգական հետադրէ. Բարգէն վնէր վախճանէ էր նոյն օրը ժամը 3.30-ին: Ամրոյժ Միաբանութիւնը Պատրիարքարան լցուեցաւ, ուր Ն. Ամենապատուութիւնը ծանրօրէն զգածուած հոգեւով հաղորդեց արտա իրականութիւնը: Խոր կ'զննէր պահը եղաւ այդ վայրկեանը ամենուն համար: Ս. Պատրիարքը հազիւ կ'ըսաւ ցաւի, յարգանքի և սփոփանքի քանի մը խօսքեր արտասանել: Յաջորդ օրը, Ուրբաթ, հազառակ ներկայ վնէական հետեւեցով համարողու լուրջ դժուարութեանց Ն. Ամենապատուութիւնը խկոյն համարայ ելաւ, ընկերակցութեամբ Աւագ Թարգման Տ. Հայրիկ Վրդ. Ի. զգույն Պէրպոյն: Մեկնեցաւ ժամը 9-ի գնացքով զգույն Հայֆա, ուսկից կառքի արաւաւ ընթացքով փութացեր էր զգույն Պէրպոյն: Ընկերակցութեամբ Տ. Նիկիւն Արքեպիսկոպոսն էր, որ քահանայի մը և ժողովականի մը հետ գիմաւարութեան էր եկած, Ն. Ամենապատուութիւնը ուղղակի քացեր էր Անթիլիաս, ի ննար հանգուցեալ վնէր:

Ինչպէս ազգային բոլոր թերթերը մանրամասն տեղեկացուցին, հիւանդութիւնը հառաջ եկած էր արեան յանկարծական և բուռն թուաւարումէ մը. հետեանք՝ ըստ ոմանց ատամի գործողութեան, իսկ ըստ շատերու՝ երկկամունքի հինցած աստաւարման: Մարդկօրէն կատարուած դարմանումի ամէն միջոցներ և խնամք անցեր էին ապարդիւն, և էէք վնէր յաւանանապէս փակած էր իր աչքերը ոգևարքի դիտակից պայծառութեան մը մէջ, Հաղորդութեան Ս. Խորհուրդն ընդունել և ինչ ինչ գործող համար կարգադրութիւններ ընելէ վերջ. — Յուլիոյ հետեւութիւնն սկսած է Յուլիո 11-ի Շաբաթ օրը, մարմինին փոխադրութեամբ ի Ս. Պառնասից եկեղեցին Նոր Մարաշ թաղի, ուր յաջորդ օրը, կիրակի, օժուժը կատարուելէ վերջ, անէ՛ ևս փոխադրուած էր Ս. Նշան եկեղեցին Յաջորդ օրը, Իշ., դարձեալ մատուցուած էր յատուկ Ս. Պատարագ, ինքնակայութեան պետական անձերու և համակիր օտարներու մեծ բազմութեան նոյն օրը, ինքնաշարժ զագապակիր կառքով, կիրիկան թեմի սրբազան եպիսկոպոսներու, վարչապետաց քահանայից և բազում յուզարկա-

աւրեւերու ընկերակցութեամբ, հոգեւոյս վեհին մարմինը փոխադրուած է Հայէպ, և հոն, ինչպէս կը տեղեկանանք Տ. Արտաւազդ Սրբազանի նամակէն, ամբողջ Յունիս 14ի Դշ. օրը, սգաւոր ժողովուրդին արտայայտ յարգանքին աւարկայ լինելէ վերջ, 15ի Դշ. ամբողջութեամբ ի հող Ս. Գառաւորն Մանկանց տանձը, ուր ինչպէս տարի առաջ տեղի ունեցած էր իր կաթողիկոսական օ. ծուծը, յարակիր Գաթողիկոսաց Դամարաւորն մէջ, ընդմէջ Աղարիւս Տոգլայեցի (Ք 1601), Մկրտիչ Քէֆարիան (Ք 1894) կաթողիկոսներու, և անմիջապէս իր Գեորգի Կարկանդակի (Ք 1608), այսպէս չորրորդ կաթողիկոսն ըլլալով Հայէպի մէջ թաղուած:

Ս. Գաւորիարք Հայրը, որ Նոր Մարաշ թաղի նորակիր տանարին մէջ ինքը կատարած էր Ն. Սրբութեան հանգոյցեալ վեհին օծումը և խօսքեր էր դամբանական, յաջորդ օրը Ս. Նշանի մէջ, ուսգի պաշտամունքին նախագահելէ վերջ, չկարենալով մինչև Հայէպ երթալ, ձեռնադրուել վեհին հետ լաւից տեսակցել և իր վրէժտակցութիւնն յայտնելէ վերջ, Տ. Հայրի վերջին և Տ. Եղիշէ վերգի հետ (որ ժառանգաւորացուներ գտնուող իր ուսկանդակին) Գեյրուս զարմեր էր այդ օրերուն) ըրածաղէկ դարձած մուսլիմ 15ին Միարաւութիւնը ընդունեց զինքը վանուց դուռնէն, և ելլելով Գաւորիարքաւան, յուզուած արտա պատմեց ամէն մանրամասնութիւն, զոր յսեր էր հոն հանգուցաւ վեհին հիւանդութեան և տեսեր էր յուզարկաւորութեան առթիւ. պատմեց ամէնքն ալ յուզելով, անընկալաբար զինքն ի վիշտն ու կոծը, զոր բոլանդակ կիրանանի և Սիւրբոյ Հայութիւնը ցոյց տուեր էր իր սիրեցեալ Հոյսնայիտին ի յարգանք, և ցաւակցական մեծարեւել ի արտայայտութիւնը՝ զոր օտարներն ևս ըրած էին այնքան արտագրաւ կերպով Ն. Ամենպատուութիւնը Յունիս 19ի Գիւրակին, վարդապետի առթիւ պատարագելով, օրուան քարոզին կցորդաբար դարձեալ խօսեցաւ հոգեւոյս վեհին մասին, և, թէ՛ն նախորդ կիրակի, յուզարկաւորութեան օրը, արդէն կատարուած էր Հոգեւանդատեան պաշտօն և Գաւոր. փոխանորդ Տ. Մկրտիչ Սրբազան Աղանուռնի խօսքեր էր արտառուչ դամբանական մը, նորէն կատարել տուաւ Հոգեհանգիստ, օծման ուկօրեալին առթիւ:

Կ Ի Բ Ե Լ Կ Ե Ն Հ Ի Ո Ւ Ն Ջ Ի Ը

Յունիսը կրթական հունձքի ամիսը եղաւ Ս. Աթոռոյս ներքին կեանքին համար 6-14 եօթնօրեակին տեղի ունեցան Սրբոց Թարգմանչաց նախակիրթարանի տարեկան ընտնութիւնները, իսկ 13-21ին՝ Ժառանգաւորաց և ընծայարանի ընտնութիւններ. թէ՛ առաջիններ և թէ՛ երկրորդներուն՝ թերանայի և գրաւոր նախագահեց միշտ Ս. Գաւորիարք Հայրը. ներկայ եղան շարունակ սրբազան եպիսկոպոսունք և վարդապետ և աշխարհական ուսուցիչք: Զեռք թերուած արգիւնները զնահատելի նկատուեցան աւհասարակ, նախորդ տարուան վրայ ցոյց տա-

լով զգալի յառաջդիմութիւն: Նախակիրթարանի տարեկան հանդէսը պիտի տեղի ունենայ Օգոստի կիրակին, հրապարակաւ. իսկ Ժառանգաւորացին կատարուեցաւ 27ի Բշ. օրը, խնամուած յայտագրի մը համեմատ, նոյն յարկի ձմեռաւան կոչուած սրահին մէջ Սաներ, երկերկու առաւելագոյն յաջողածները միշտ, հետզհետէ կատարեցին արտասանութեան, երգի. Հարադրութեան և ատենախօսութեան մրցանքներ: Արտասանութիւնները դուրսէն ընտրուած կտորներ էին. երգերը՝ եկեղեցական և հայ-գիւղացական եղանակներ, Հարադրութիւնը՝ ինքնադիր ջերթութեաներ, իսկ ատենախօսականը՝ անձնական ընդլայնում մըն էր շաշակական մանականութիւնը ինչ զիւր կատարած է անցեալին և կրնայ կատարել դեռ ապագային նիւթին շուրջ Մասնաւորաբար ուշագրաւ էին երկու վերջին մըրցանքները. Յակոբոս Գիւնեանի. վարդգէս Կեոռոյեանի, Գրիգոր Փէքմէլեանի և Ժիւրայ Մոգեանի ջերթութեաները գնահատուեցան շրմապէս: Աւելի լինով գնահատութեան արժանացան վահան Սէմէրեանի և Գրիգոր Փէքմէլեանի ընդլայնումները իրենց ընտրած և մշակած նիւթին վրայ. երկուքն ալ զուգիւր աշխատութեամբ և ըրտակ խօսքերով ներկայացուցին մեր վանքերու երեմին կատարած հոգեւորական, եկեղեցագիտական, կրթական, քանադակական մշակութային դերը, զոր և զեռ պիտի կարենան և պէտք է կատարեն անուրջ՝ որ կը շարունակուին տակաւին:

Տեւուել Տ. Տիրան վերգ. կարգաց տարեկան տեղեկագիրը եւ տարեկան աշխատութեանց և ընտնութեանց արդեանց վիճակացոյցը. մէն մի կարգի մէն մի դասի մէջ Ա. և Բ. հանգիստացող աշակերտը Ս. Գաւորիարքին ձեռնէն ընդունեցին իր անտերման շուրջ գրքերը, նոյնպէս առաջինութեան մրցանակ շահող Արմէն, Գարուստուգեան Որդեան ու նուազող յաջողակ էին շատ: Ի վերջոյ Ս. Գաւորիարքը գնահատութեան, քաշակութեան, յորդորանքի և օրհնութեան օրրտագին խօսքերով վրեպեց հանդէսը, շնորհակալութիւն յայտարարելով վարդապետ և աշխարհական ուսուցիչներուն իրենց կատարած խղճաւոր աշխատութեանց համար, և յատկապէս Տեւուել Տ. Տիրան վերգ., իր ունեցած հոգեւոր ներւորութիւն համար իր գործին:

Ներկայ տարւոյ կրթական հունձքին պատկը պէտք է համարուի աներկեանքէն Գրբորգ զաւարանի շրմանաւոր 12 ամեակուն հոգեւցական առաքարէի համախումբ գրեմով, որ տեղի ունեցաւ ամառվորի հանդէսէն երկու օր վերջը, Յունիս 29ին, առաջի Տիրան Ժողովը, ուր իղծ ներկայացուցին կրօնաւորութեւ Ամէնքն ալ իրենց ուսանողութեան միջոցին, ամանք և, ուրիշներ՝ 4, 3ին՝ 3, վերջին նորեկ մը՝ մէկ տարեկան էր վեր, ուսումնապէս քաղիլի և հոգեւորապէս արժանաւոր ճանչցուած ըլլալով, ընդունելի նկատուեցաւ իրենց խնդրանքը, զոր ուխտագրի յայտարարութեամբ ներկայացուցին Ամեն Ս. Գաւորիարք Հօր: Որոշուած է սարկաւաք ձեռնադրել վերներ յառաջիկայ իրարկի:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ ԱՄՍՕՐԵԱՅ ԼՈՒՐԵՐՈՒ

Անցեալ Յուլիս ամսուան ընթացքին, Ս. Աթոռոյ ՏԵՐԵԼ Փողովը տառնե՞րէն անգամներ ի նիստ գումարուէցաւ իրրեւ վարչական Մարմին, ԿՐՈՆ. ՊԻՐ. Առնանք՝ երկու անգամներ, իւր Ուսումն. Խորհուրդը՝ մէկ անգամ:

Ամսուան միւս մասերն անցան գործոց տնտեսական ընթացքով, ժողովական գումարմամբ, աշխատութեամբ և եկեղեցական պաշտամունքի կատարմամբ:

● ԵՆ. 2 Յուլիս.— Սրբոց Թարգմանչաց տոնին առթիւ Մայր Տանարի մէջ պատարագեց Տ. Կիրեղ Վրդ. և քարոզեց, բնարան առնելով շարականի Շմանեալ Մովսէսին խօսքը, և Ս. Սահակի և Ս. Մեսրոպի կնանիքն և գործին մէջ ցոյց տալով հոգեւոր քրէնտրութեան և կրօնական կազմակերպութեան սկզբունքներ և պրոգնէքներ:

— Երեկոյին, Ժառանգաւորացի մէջ տեղի ունեցաւ օրուան տոնին առթիւ գրական հանգստեւ, ուր մասնաւորապէս բանաստեղծ Տ. Տիրան Վրդ., Կորիւնի և Ս. Մեսրոպի պատմութիւնէն վառանք տալով հաւանեցուցեալ ճշմարտին զարգացնելու անքննելի պաշտօնի մասին վերլուծական ինքնատեղ մեկնութիւն մը ներկայացուց: Ըստ իր սեռութեան, այդ բաները կ'անարկին այն յաշիւտեան՝ զոր իւրը ունեցած էր իրականացնելու արժանեքին առջև, փարատելով այն տեղ գոյացած կանխած իր քարոզչական գործունէութեան օգուտն և նոյն իսկ իր դասանական անձօքսմանուն մասին, և այսպէս կարեւորով վերցնել յաշիւտաւ յատուանի մէջ իր գործունէութեան համար գոյացած արգելքները:

● Կիր. 5 Յուլիս.— Աստուածածնին Տփոյ գիւտի տոնին առթիւ Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Գեթեմարի, ուր քարոզեց Տ. Յուսիկ Վրդ., որուան տոնին պատմական բացատրութիւնէն ետքը խորհրդածելով գիտի գաղափարին վրայ, ցոյց տուաւ խղճարկութեան օգին իրրեւ սկիզբ ու միայն լոկ բնական և գիտական, այլ նաև, հոգեւոր եղած առեւ. բարոյական և բնագոյացական նուաճումներու, և թէ այդ կերպով ստացուած ճշմարտութիւններն են որ ներկային համար օրբուրուն լինելի վերջ և ապագային համար ևս հոգեւոր ժառանգութեան գանձեր կը դառնան, աւանդութեամբ և բարեպաշտութեամբ պահպանելով:

● Կիր. 12 Յուլիս.— Վարդապետի բարեկենդակը. քարոզեց Տ. Միւսեմ Վրդ., բնարանէն էր ՎՊաղում արացեալ գործընթացն յանձն իմ (Սաղմ.), բացատրեց թէ հոգիին ոյժն է որ մարդը իր բուն արժէքին մէջ էլ գնէ, զի մարդս մարդ է ոչ թէ իր քնդիւններուն կամ շիջերուն պիտի լաւութեանն այլ իր մտաւորական, բարոյական և հոգեկան զբօսութիւններուն մէջ, և թէ ուղիղ սկզբունքը, հպօք սերը և ուժեղ կամքն է որ կը զօրացնեն զմեզ իսկապէս: Այդ-

պիտի զօրութեան պէտք է ցանկայ մասնաւոր քրիստոնեան, իրրեւ իսկապէս հոգեկան կրօնքի մը հաւատացեալը:

— Այսօր, որ յաղարհաբանութեան շողեւոյն Բարդէն վեհին ի Պէրսիս, կատարուած շոգեւանդութեան օրոյցայոյ պաշտօնին ի վերջ, Պատր. Փոխանորդ Տ. Մկրտիչ Ս. Ազաւանեան խօսեցաւ ազգու դամբանական մը, ներքոյն կնիւնով մեծանուն հանգուցեալին և յիշատակելով անոր մատուցած ծառայութիւնները Ս. Աթոռոյ:

● Կիր. 19 Յուլիս (Վարդապետ). — Պատրիարքական պատարագի մատուցման ժաման, Ն. Ամենպատուութիւնը քարոզեց բնարան առնելով Բ. աւետարանի նա գիտութիւնը. «Ոչ գիտէր զինի խօսքը, քանզի զարհուրեալ էին», բացատրեց թէ Պատրոս երէ շուարած չ'ըլլար տուր ի նրան տեսարանին պահպանել մեծ վարդապետութեան առջև, պիտի չ'ընէր առաքելական պաշտօնին գիտակցութեան հակառակ այն առաւելակը, որով փափաք կը յայտնէր որ Թարգմի վրայ մնաւ միշտ: Զի քրիստոնէին գործը պէտք է լինի միշտ ոչ թէ շեղք — ինչպէս հոգեւոր — կնանքի վայելքը, այլ ճշմարտութեան, օրբութեան և արդարութեան համար տառապանքի յանձնարարութիւնը: Ինչ որ յետոյ կ'ըսէ իրապէս իր և իր ընդհանրեւուն ըրածը: Ինչպէս Քրիստոսի համար եղաւ տառապանք, քրիստոնէին համար ևս Թարգմը պէտք է լինի բարձրանալու, ուսկից կը տեսնուի արևմտեւ Գողգոթան — Ս. Պատարագի խորհուրդին ներկայ էր նաև Տօքթ. Կրէկուսոս Փէրաց Վրդոյ Արշիմանտիլոր, որ պրոֆէսորներն է վարչապետ Որթմանտը և մարտարանին և մասնաւոր տեղեկացեալն շաւրախութեան. որ և յետոյ այցելեց Ս. Պատարագին:

● Բշ. 20 Յուլիս (Մեռելոց). — Ս. Պատարագն ըստ սովորութեան տեղի ունեցաւ ի Ս. Փրկիչ. քարոզեց Տ. Տիրան Վրդ., վերլուծելով Պետր. Բ. Կաթ. Թաւրիսի մէջ եղած յիշատակութիւնը՝ ի մասին այլակերպութեան հրաշքին, բացատրեց թէ մարգուն համար ճշմարտում պայծառապէս պիտի լինէր այն կնանքն է, ուր, դուրս եկած մարմինը տաղարանէն, պիտի ապրի ընդ Աստուծոյ: Անոր յաղթական տեսութեան առջև, հաղորդակցեց Անոր կետ ընդ միշտ:

● Կիր. 26 Յուլիս. — Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Յարութեան Տանարի հայկական Գողգոթայի վերամատարան մէջ: Քարոզեց Տ. Զգոն Վրդ., որ բնարան առնելով զՋոյշ լեռուէ, մի՛ արճաբանիցէք զի ի փոքրակնաց յայտնան Մոթ. ԺԳ. 10ը, ու փոքրիկ գիտելով մանուկի միայն տեսակէտէն, բացատրեց թէ մանկութիւնը ապագայ մարդկութիւնն է, և կետեւաբար արժանի մեծագոյն հոգաւորութեան: Մարդկութեան ապագան կիրաւոր համար պէտք է զատարարակն մանկութիւնը: Ենողք և դատարարակն, որունք այդ տեսակէտով գործակիցներն են Աստուծոյ, պարտին քրիստոնէական գիտակցութեամբ կատարել իրենց պարտականութիւններն այդ մասին: